

Šimon Krbec, K otázce nepředmětné intencionality

Diplomová práce na ETF UK, 2006, 61 str.

Posudek vedoucího práce

Charakteristika

Východiskem práce (kap. 1) je mapování situace západního myšlení, které ztratilo jistou půdu poznání a je nuceno tematizovat motiv nejistoty (práce s neurčitostí v přírodních vědách, vědomí rizik v sebeporozumění společností i jednotlivců, neredukovatelná vágnost vyjádření, indeterminita vnímání atd.). Místem těchto „modů nejistoty“ je podle autora „vztah mezi předmětem výpovědi, rozhodnutí a vnímání na straně jedné a výpovědí, rozhodnutím, vnímáním na straně druhé“ (str. 17). Proto autor pokládá za vhodné zaměřit se v uvažování o všudypřítomné nejistotě na pojem intencionality (základní vlastnost vědomí být o něčem), jak jej do filosofie uvedl Franz Brentano a po něm zejména Edmund Husserl (str. 17). Vzhledem k tomu, že „předměty“ intencí napadených nejistotou mají povahu „potencialit“, že jde (podle autora) o intence budoucnostní, bude třeba zabývat se vedle intencionality též časovostí (str. 19). Konečně třetím „strukturním momentem případů nejistoty“ je ontologická koncepce, která je v nich implikována (nejistota se nepřipisuje pouze noetickým aktům, ale i jejich předmětům) (str. 19 n.).

V dalším kroku své úvahy (kap. 2) autor zavádí pojem „nového“ jakožto charakteristiku předmětu, který „nejenže (zatím) vůbec není, ale ještě navíc se (již) nějak mění, protože vzniká“. Tato novost je patrně zdrojem vágnosti, neurčitosti rizika (str. 21), jak o nich pojednala úvodní kapitola. Nakolik tato novost zahrnuje prvek nepředvídatelnosti a neočekávanosti, nakolik je výsledkem „tvoření“, nikoli plánované výroby, nazývá ji autor „radikální novostí“ (str. 23) a pro její analýzu užívá pojmu „nepředmětnosti“, jak jej razí Ladislav Hejránek. Tento pojem míní stránku skutečnosti, která pro svůj časový charakter uniká pojmové fixaci a zpředmětnění (zatím se nezpředmětnila). Intencionalita, která zaměřuje tuto stránku skutečnosti (aniž by chtěla popírat stránku předmětnou) je nazývána „intencionalitou nepředmětnou“. Právě tento typ intencionality je podle autora vhodný pro zaměření radikálně nového, toho, co ještě není, nýbrž „přichází“, a co tedy není dáno v úplnosti, nýbrž jen míněno v tvoření samém (str. 28).

Třetí kapitola práce je jakýmsi exkursem o horizontové struktuře intencionality (inaktualita jako horizont aktuální aktivity), jak ji rozpracoval E. Husserl, a posléze o Husserlově analýze vědomí časovosti. Vzhledem k tomu, že časovost věci implikuje časovost horizontu, ukazuje se, že intencionální horizont inaktualit je ve skutečnosti retenčním a protenčním časovým dvorcem. Z tohoto exkursu autor vytěžil ujištění, že tvořivá intence obracející se k radikálně novému, o niž v jeho zkoumání jde, nemůže být vedena „ideálním“ intencionálním předmětem, obsahujícím vše v plné dokonalosti a úplnosti“ (str. 46), a zároveň získal místo kreativity v reproduktivním časovém poli („zpřítomnění“ ve vzpomínce, očekávání, fantazii, oproti „přítomníci“ aktuální danosti). Nenalezl nicméně odpověď na otázku, co

vůbec je budoucnostní intence (zkoumaná v jeho práci), a pro její zodpovězení se opět obrací k Hejdánkovi. Vyzvedá zejména jeho „méontologické“ pojetí (pravé) události, která pro svou časovou povahu začíná jako cosi nejsoucího, nezpředmětněného, a může být v tomto svém ohledu míněna jen nepředmětnou intencí (proto Hejdánek odmítá takové pojetí potenciality, které by chápalo možnost jako něco již daného).

V závěru své práce autor zdůrazňuje, že „tvořivý akt“, z něhož vzhází nové, začíná (podobně jako Hejdánkova událost) jako „nic“ čili „méontická skutečnost“, ve svém průběhu se postupně zvětšuje a končí zvětšeným, zpředmětněným výsledkem. Jeho identita je nesena intendujícím aktem, proto autor hovoří o „identitě intencionální“ (str. 55 n.). Noematickým jádrem tohoto intencionálního předmětu je ovšem podle autora „nic“ události na jejím počátku, tj. jakási „nezvětšená noematická prázdnota“ (str. 56), která má vztah k „absolutní budoucnosti“ (str. 57). Identita „nového“, které vzniká v tvůrčím aktu, se tak zdá být nesena specifickou intencionalitou, která se vztahuje k „nicotě“ nedaného a tím i k absolutní budoucnosti.

Přednosti práce

Velmi vysoce je třeba hodnotit, že Šimon Krbec ve své práci zkoumá samostatně zvolenou filosofickou otázku (nikoli jen pojetí nějakého tématu u některého autora), a to způsobem velmi originálním i poučným. Jeho práce svědčí o odvaze pustit se do uvažování s nezajištěným výsledkem i o bohaté četbě, nejen v oblasti filosofie (kde prokázal dobrou znalost zejména díla L. Hejdánka a E. Husserla, avšak i obeznámenost s autory dalšími), ale také v oblasti sociologie a teorie vědy. Je schopen své myšlenky rozvíjet systematicky a formulovat je jasně, kultivovanou řečí.

Náměty k obhajobě

1. Za určitý nedostatek práce může být pokládáno ne zcela přesvědčivě vysvětlené zřetězení jejích myšlenkových kroků v první a druhé kapitole. Od diagnostiky nejistot zde autor přechází k výkladu o „radikálně novém“, aniž by zcela jasně vyložil, proč by právě radikální novost měla charakterizovat „předměty“ intendované v situacích nejistot. Otázka, na niž práce odpovídá, se týká možného intendování předmětu, který zatím není dán, nikoli neurčitosti, vágnosti, rizika etc., k nimž se pozdější kapitoly již nijak nevracejí.

2. Autor uvádí, že nejistota náleží *vztahu* mezi výpovědí, poznáním, rozhodnutím etc. a jejich předměty, tedy (patrně) nikoli předmětům samým. Pokud tento předpoklad platí, není jasné, jakou povahu autor skutečnosti přiřítá: patrně (s Hejdánkem) podvojnost nepředmětné „nicoty“ a jejího procesuálního zpředmětnění. Tato povaha čili časovost v jeho pojetí patrně není totéž co nejistota či neurčitost, není však přesně vyloženo, jaký je mezi oběma vztah. Je práce s nejistotou nastíněná v první kapitole

nutným korelátém procesuálních (ne-daných) „předmětů“? Nebo je nejistota pastí myšlení, které s procesualitou (neúplnou daností) právě nepočítá?

3. Poněkud problematický se jeví sám ústřední koncept „radikální novosti“. Autor jej spojuje s tím, co má rysy nepředvídatelného a neočekávaného, nikoli jen realizace hotového plánu (str. 23). Existuje však vůbec radikální novost, která by nevycházela z žádných předpokladů a nebyla jimi tedy částečně určena (aniž by z nich byla vyvoditelná zcela a aniž by pozbývala prvek překvapení)? Vezmeme-li jako příklad *novum*, za něž se ve filosofii pokládá nalezená jistota *cogito* R. Descarta, nebo *novum*, jakým může být sepsání diplomové práce, jejíž výsledek patrně autorovi netanul od počátku na mysli jako hotová danost, musíme přiznat, že v obou případech se „tvůrčí subjekt“ opírá o řadu předpokladů, které jeho nový přínos do velké míry určují, aniž by to znamenalo, že je na ně převoditelný zcela a že tedy ničím novým není. Pokud se ale nové vždy opírá o předpoklady, nebude už patrně ve svém počátku „nicotou“ či „méontickou skutečností“, nýbrž bude nést rysy odkázanosti na jiné. Nebude tedy třeba zavádět „absolutní budoucnost“ (ať už by to bylo cokoli), ale vystačíme s časovou povahou jednotlivých „událostí“ (ve smyslu, v němž slovo „událost“ užívá L. Hejdánek) a s jejich odkázaností na „události“ jiné. Tato pochybnost se obrací jak proti koncepci L. Hejdánka, tak proti její aplikaci, kterou provádí autor práce.

4. Identita nového, které se teprve rodí v tvůrčím aktu, je jistě do určité míry nesena intencí tvůrce. Pochybují však o tom, že skutečný tvůrce míní nové jako nové (usiluje spíše o to dostat požadavkům, které se na něj kladou, nalézt řešení úlohy, kterou pokládá za řešení hodnou, dosáhnout efektu, kupř. výtvarného, který pokládá za zajímavý, být práv události, kterou chce vyložit, etc.). Zda se z této intence zrodí něco nového (nové je relativní pojem, nové vůči něčemu), není předem rozhodnuto a není to ani otázka, kterou si tvůrce obvykle klade (usilování o nové za každou cenu lze pokládat spíše za jev úpadkový, z něhož nové obvykle nevzniká). (Zcela stranou navíc nechávám, že nové musí být jako nové také přijato ostatními, což je další způsob, jímž je „novost“ odkázána na jiné.) Nepokládám proto za prokázané, že noematickým jádrem intendovaného „předmětu“ v tvůrčím aktu by byla „nezvnějšněná noematická prázdnota“, a proto ani autorovu odpověď na zkoumanou otázku nepovažuji za přesvědčivou.

Hodnocení

Přes uvedené pochybnosti (a přes některé drobné nedostatky věcné, jako je neužitečné etymologizování na str. 30, či poklesky formální, jako je nesprávné kladení čárek, na něž upozorňuji ve svém výtisku) práce nepochybně splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a lze ji doporučit k obhajobě. Pro její odvahu, originalitu i kompetenci navrhuji nejlepší možné hodnocení (A).

Lenka Karfíková
Praha 27. 8. 2006

